

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Рэктар БДУКМ

_____ Ю. П. Бондар

«___» _____ 2014 г.

Рэгістрацыйны № ВД-____/баз.

**СЛУЦКІ ПОЯС:
ГІСТОРЫЯ І СУЧАСНАСЦЬ**

*Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі
на вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасцей:*

1-15 02 01 Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва (на напрамках);

1-18 01 01-04 Народная творчасць (на напрамках);

1-21 04 02 Мастацтвазнаўства (на напрамках);

*1-23 01 12 Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай
спадчыны (на напрамках);*

1-21 04 01 Культуралогія (на напрамках)

Мінск
БДУКМ
2014

СКЛАДАЛЬНІКІ:

Г. А. Барвенава, дацэнт кафедры рэжысуры абрадаў і свят установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт;

Л. У. Дамнянкова, дацэнт кафедры народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат гістарычных навук, дацэнт;

В. А. Лабачэўская, дацэнт кафедры этналогіі і фальклору ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт;

Б. А. Лазука, загадчык сектара старажытнабеларускага мастацтва дзяржаўнай навуковай установы «Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры» Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт;

І. М. Скварцова, старшы навуковы супрацоўнік аддзела выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва дзяржаўнай навуковай установы «Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры» Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, кандыдат мастацтвазнаўства

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Я. М. Сахута, вядучы навуковы супрацоўнік аддзела выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва дзяржаўнай навуковай установы «Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры» Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, доктар мастацтвазнаўства, прафесар;

Р. Ф. Шаўра, загадчык кафедры народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», доктар мастацтвазнаўства, прафесар

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

кафедрай народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол № 10 ад 26.05.2014 г.);

кафедрай этналогіі і фальклору ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол № 10 ад 20.05.2014 г.);

прэзідыумам навукова-метадычнага савета ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол № 5 ад 18.06.2014 г.)

Адказны за рэдакцыю: В. Б. Кудласевіч

Адказны за выпуск: В. А. Лабачэўская

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная дысцыпліна «Слуцкі пояс: гісторыя і сучаснасць» грунтуецца на палажэннях Дзяржаўнай праграмы адраджэння тэхналогій і традыцый вырабу слуцкіх паясоў і развіцця вытворчасці нацыянальнай сувенірнай прадукцыі «Слуцкія паясы» на 2012–2015 гады (пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 22.11.2012 № 1069). Вучэбная дысцыпліна пабудавана па прынцыпе комплекснага паказу асноўных фактаў і падзей з гісторыі стварэння і вытворчасці ўнікальных твораў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва Беларусі – слуцкіх паясоў, іх бытавання ў складзе арыстакратычнага мужчынскага касцюма, як прадмета калекцыяніравання, сімвала нацыянальнай культуры. Прынцып гістарычнага агляду, які пакладзены ў аснову дысцыпліны, злучаецца з мастацтвазнаўчым і культуралагічным аналізам мастацка-стылістычных і тэхніка-тэхналагічных асаблівасцей слуцкіх паясоў, знакавага і сімвалічнага характару гэтай з’явы нацыянальнай культуры. У працэсе вывучэння дысцыпліны разглядаюцца пытанні выкарыстання і стылізацыі дэкаратыўных матываў слуцкіх паясоў у беларускім выяўленчым, дэкаратыўна-прыкладным мастацтве і сцэнаграфіі XX – XXI стст., а таксама адраджэння вытворчасці слуцкіх паясоў на сучасным этапе.

Вучэбная дысцыпліна звязана адзінай канцэпцыяй, прынцыпамі адбору і выкладання матэрыялу. Структура дысцыпліны суадносіцца з прынцыпамі гістарызму, вызначаецца адпаведнасцю гістарычнай рэчаіснасці.

Аб’ектамі вывучэння з’яўляюцца: слуцкія паясы і іх вытворчасць на шаўкаткацкай мануфактуры ў Слуцку ў XVIII – пачатку XIX ст., кунтушовыя паясы, створаныя на мануфактурах Персіі і Асманскай імперыі ў XVII–XVIII стст., Рэчы Паспалітай у XVIII – пачатку XIX ст., Францыі ў другой палове XVIII ст.; узоры слуцкіх паясоў і паясоў слуцкага тыпу з музейных збораў Беларусі, Польшчы, Расіі, Украіны, Літвы; кунтушовы строй беларускай магнатэрыі і шляхты XVII – пачатку XIX ст.; творы выяўленчага, дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва і сцэнаграфіі XX – XXI стст., у якіх выкарыстаны арнаментальныя матывы слуцкіх паясоў.

Вучэбная дысцыпліна «Слуцкі пояс: гісторыя і сучаснасць» арганічна звязана з шырокім колам спецыяльных дысцыплін:

«Гісторыя мастацтваў», «Гісторыя дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва», «Гісторыя Беларусі», «Музеязнаўства» і інш. Важнай часткай паспяховай падрыхтоўкі студэнтаў з'яўляецца знаёмства з аўтэнтчнымі ўзорамі слуцкіх паясоў у музейных экспазіцыях рэспублікі і падчас іх экспанавання на часовых выстаўках з музейных збораў іншых краін.

Мэта вучэбнай дысцыпліны – выпрацоўка цэласнай сістэмы ведаў пра культурны феномен, выдатныя помнікі дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва і нацыянальны сімвал Беларусі – слуцкія паясы.

Асноўнымі задачамі дысцыпліны «Слуцкі пояс: гісторыя і сучаснасць» з'яўляюцца:

- раскрыццё агульных тэндэнцый гісторыі стварэння, вытворчасці і бытавання слуцкіх паясоў; адметных асаблівасцей іх мастацкай мовы; гістарычнай заканамернасці калекцыяніравання і музеефікацыі слуцкіх паясоў, спецыфікі адраджэння вытворчасці слуцкіх паясоў на сучасным этапе;

- раскрыццё шляхоў фарміравання ў беларускай культуры нацыянальнага сімвала – слуцкага пояса;

- вызначэнне ролі кунтушовага пояса ў шляхецкім строі і яго месца ў гісторыі беларускага касцюма;

- знаёмства з вопытам выкарыстання і стылізацыі дэкаратыўных матываў слуцкага пояса ў беларускім мастацтве;

- фарміраванне і развіццё гістарычнага, культуралагічнага і мастацкага мыслення студэнта праз засваенне прапанаванага матэрыялу;

- фарміраванне базы для практычнага ўкаранення атрыманых студэнтамі ведаў у прафесійнай дзейнасці і іншых сферах сацыяльнай актыўнасці.

У выніку вивучэння дысцыпліны студэнт павінен *ведаць*:

- галоўныя падзеі, факты і змест гісторыка-мастацкага працэсу вытворчасці слуцкіх паясоў на радзівілаўскіх мануфактурах у Нясвіжы і Слуцку ў другой трэці XVIII – пачатку XIX ст.; творчасць вядучых мастакоў і майстроў-ткачоў, якія працавалі на слуцкай шаўкаткацкай мануфактуры ў 1760 – 1810-х гг.;

- асноўныя кампаненты мастацкай мовы, сігнатуры і галоўныя тэхніка-тэхналагічныя асаблівасці вырабу слуцкіх паясоў;

- прынцыповыя стылістычныя, кампазіцыйна-арнаментальныя адрозненні слуцкіх паясоў ад кунтушовых паясоў, створаных на мануфактурах Рэчы Паспалітай у XVIII ст., у Персіі і

Асманскай імперыі ў XVII – XVIII стст., у Францыі ў другой палове XVIII ст.;

– гісторыю музеефікацыі і калекцыяніравання слуцкіх паясоў у Беларусі ў канцы XIX – пачатку XXI ст.;

– калекцыі музеяў Рэспублікі Беларусь, у фондах якіх зберагаюцца слуцкія паясы і іх фрагменты, таксама музеі краін за межжа, якія валодаюць прадстаўнічымі зборамі слуцкіх паясоў;

– стылістычныя адметнасці, асноўныя кампаненты шляхецкага касцюма на землях Беларусі ў XVII–XVIII стст. і месца ў ім кунтушовага пояса;

– адрозненні паняццяў «аўтэнтыка», «копія», «рэстаўрацыя», «стылізацыя» ў дачыненні да мастацкіх тканін, у тым ліку слуцкага пояса, шляхецкага касцюма;

– месца комплексу шляхецкага касцюма з выкарыстаннем копій і стылізацый слуцкага пояса ў сучасных музейных экспазіцыях;

– ролю слуцкага пояса ў нацыянальнай культуры Беларусі XX – пачатку XXI ст.;

– уплыў слуцкага пояса на беларускае выяўленчае, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва і сцэнаграфію;

умець:

– аналізаваць асноўныя прычыны ўзнікнення ў XVIII ст. на беларускіх землях мануфактурнай вытворчасці шаўковых паясоў; перадумовы, агульныя заканамернасці і асаблівасці становлення і эвалюцыі мануфактурнай вытворчасці кунтушовых паясоў на землях Рэчы Паспалітай у XVIII – пачатку XIX ст.;

– вызначаць структурныя элементы, мастацка-кампазіцыйныя асаблівасці, арнаментальныя схемы дэкару слуцкага пояса;

– аргументавана даказваць прыналежнасць узораў паясоў паводле іх сігнатур і сукупнасці візуальных стылістычных прыкмет да вырабаў слуцкай мануфактуры;

– разумець месца і ролю слуцкага пояса ў мужчынскім шляхецкім строі XVII – XVIII стст., у гісторыі беларускага касцюма;

– асэнсоўваць ролю слуцкага пояса ў нацыянальнай культуры Беларусі XX – XXI стст., уплыў слуцкага пояса на сучаснае беларускае выяўленчае, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва і сцэнаграфію;

– тлумачыць паняцці «аўтэнтыка», «копія», «рэстаўрацыя», «стылізацыя» мастацкіх тканін, у тым ліку слуцкага пояса, шляхецкага касцюма;

– самастойна аналізаваць матэрыял па гісторыі слуцкага пояса і яго інтэрпрэтацыі ў сучасным мастацтве;

валодаць:

– атрыманымі ведамі для рашэння канкрэтных педагагічных, метадычных, інфармацыйна-пошукавых, навуковых, інавацыйных і іншых задач.

Тэхналагічны інструментарый выкладання дысцыпліны прадстаўлены наступнымі педагагічнымі метадамі навучання: тэарэтыка-інфармацыйныя метады (лекцыя, гутарка, апавяданне, тлумачэнне, дыскусія), наглядныя (знаёмства з музейнымі калекцыямі, дэпаніраваным інфармацыйна-адукацыйным рэсурсам па вучэбнай дысцыпліне), пошукава-творчыя метады (назіранне, аналіз), метады самастойнай работы студэнтаў (засваенне літаратуры, пісьмовыя аналітычныя работы, экспертыза), кантрольна-ацэначныя метады (апытанне).

Вучэбная дысцыпліна «Слуцкі пояс: гісторыя і сучаснасць» вывучаецца на працягу аднаго семестра ў аб'ёме 52 гадзін, з якіх 36 гадзін – аўдыторныя заняткі (26 г. – лекцыі, 10 г. – семінары). Вывучэнне дысцыпліны завяршаецца калоквіумам.

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

Раздзелы, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін		
	усяго	лекцыі	сем.
Уводзіны	2	2	
Раздзел I. Феномен слускага пояса ў гісторыі культуры Беларусі XVIII – XIX стст.			
<i>Тэма 1.</i> Гісторыя ткацкай мануфактуры паясоў у Слуцку	6	4	2
<i>Тэма 2.</i> Мастацка-кампазіцыйныя асаблівасці і арнамент слускіх паясоў	6	4	2
<i>Тэма 3.</i> Кунтушовы пояс у строі беларускай шляхты XVIII – XIX стст.	6	4	2
Раздзел II. Слуцкі пояс як беларускі нацыянальны сімвал у XX ст.			
<i>Тэма 4.</i> Слуцкі пояс у нацыянальнай культуры Беларусі XX ст.	6	4	2
<i>Тэма 5.</i> Гісторыя музейфікацыі і калекцыяніравання слускіх паясоў	2	2	
Раздзел III. Слуцкі пояс у сучаснай культуры беларускай нацыі			
<i>Тэма 6.</i> Слуцкі пояс у беларускім выяўленчым, дэкаратыўна-прыкладным мастацтве і сцэнаграфіі	6	4	2
<i>Тэма 7.</i> Адраджэнне вытворчасці слускіх паясоў на сучасным этапе	2	2	
Разам...	36	26	10

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Уводзіны

Мэта, прадмет і задачы вучэбнай дысцыпліны. Месца вучэбнай дысцыпліны ў фарміраванні спецыяліста. Сувязь з іншымі гуманітарнымі навукамі. Значэнне вывучэння гісторыі шаўкаткацкіх мануфактур – персіярыяў XVIII – пачатку XIX ст. на тэрыторыі Беларусі, асаблівасцей мастацтва слуцкага пояса, яго ролі ў шляхецкім строі. Дэфініцыі асноўных тэрмінаў і паняццяў: «кунтушовы строй», «кунтушовы пояс», «слуцкі пояс», «паясы слуцкага тыпу», «шаўкаткацтва», «персіярыя», «мэтр» і інш. Паняцці ў галіне музейнага захавання, калекцыяніравання, выкарыстання і вытворчасці слуцкіх паясоў: «аўтэнтыка», «копія», «рэстаўрацыя», «рэканструкцыя», «стылізацыя». Крыніцы вывучэння мастацтва слуцкага пояса і шляхецкага строю.

Тэндэнцыі развіцця беларускага дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва XVII – пачатку XIX ст. Слуцкія паясы ў мастацкай культуры Беларусі, Польшчы, Украіны і Літвы XVIII – пачатку XIX ст. Слуцкі пояс – кампанент шляхецкага мужчынскага кунтушовага строю, сімвал шляхецтва.

Матэрыяльная культура магнатэрыі. Росквіт калекцыяніравання, мецэнацтва, жыццяпісу. «Хатнія музеі», партрэтныя галерэі. Стылістыка сармацкага партрэта. Росквіт мануфактурнай вытворчасці. Войны і іх уздзеянне на мануфактурную вытворчасць шаўкатканых паясоў – персіярыяў, шляхецкі строй.

Слуцкі пояс – нацыянальны сімвал Беларусі. Выкарыстанне здабыткаў мастацкай культуры Беларусі ў фарміраванні сучаснай культурнай прасторы. Пояс і шляхецкі строй як знакі-сімвалы шляхецкай Беларусі, іх месца ў музейных зборах і ўвасабленне ў беларускім мастацтве, культуры.

Раздзел I. Феномен слуцкага пояса ў гісторыі культуры Беларусі XVIII – XIX стст.

Тэма 1. Гісторыя ткацкай мануфактуры паясоў у Слуцку

Сарматызм як сацыякультурны феномен Рэчы Паспалітай і яго ўплыў на беларускую мастацкую культуру XVII–XVIII стст. Імпарт кунтушовых паясоў усходняй вытворчасці на землі Рэчы Паспалітай у XVII – першай палове XVIII ст.

Роля шляхецкага мецэнацтва ў станаўленні нацыянальнай вытворчасці кунтушовых паясоў у першай палове – сярэдзіне XVIII ст. Першыя персіярні Рэчы Паспалітай у Станіславе і Бродах, іх вырабы.

Заснаванне радзівілаўскіх майстэрняў кунтушовых паясоў у Нясвіжы і Слуцку ў другой чвэрці XVIII ст. Запрашэнне армянскага майстра Яна Маджарскага на пасаду кіраўніка ткацкай мануфактуры паясоў як вызначальны момант у дзейнасці радзівілаўскіх персіярняў. Бацька Ян і сын Лео Маджарскія ў гісторыі слускага прадпрыемства. Беларускія ткачы – працаўнікі слускай персіярні.

Асноўныя этапы і галоўныя факты гісторыі ткацкай мануфактуры паясоў у Слуцку ў 1760-х – 1807 гг. і іх адлюстраванне ў архіўных дакументах. Меткі-сігнатуры на слускіх паясах і іх суаднясенне з перыядамі дзейнасці прадпрыемства.

Уплыў слускай мануфактуры паясоў у 1780 – 1790-х гг. на дзейнасць іншых персіярняў Рэчы Паспалітай. Паясы слускага тыпу вытворчасці Ліонскай ткацкай мануфактуры: міфы і рэчаіснасць.

Слуская мануфактура паясоў у 1807 – 1846 гг.

Тэма 2. Мастацка-кампазіцыйныя асаблівасці і арнамент слускіх паясоў

Кампазіцыйная структура слускага пояса. Пытанні генезісу кампазіцыйна-вобразнага ладу і арнаментальных матываў слускіх паясоў. Дыялог культур Усходу і Захаду ў мастацкай мове і стылістыцы слускіх паясоў.

Дыскусійнасць пытання аўтарства эскізаў слускіх паясоў у сучасным мастацтвазнаўстве. Эвалюцыя мастацкай мовы і стылістыкі слускіх паясоў на працягу 1760 – 1800-х гг.

Стылістычныя асаблівасці слускіх паясоў перыяду росквіту мануфактуры. Тыпалогія арнаментальных матываў і кампазіцый «галоў» слускіх паясоў: «карумфіль», «сухарык», «кітайскае воблачка», «працвіўшы пень», «букет» і «вянкова-медальённы». Асноўныя рашэнні дэкору сярэдніка і бардзюраў слускіх паясоў.

Асаблівасці мастацка-вобразнага ладу слускіх паясоў, створаных пасля 1810-х гг.

Выкарыстанне дэкаратыўных матываў слускіх паясоў у 1780 – 1790-х гг. на іншых ткацкіх мануфактурах Рэчы Паспа-

літай, на французскай Ліонскай мануфактуры Гіёма, Жэрмена і Дэшазэля.

Тэхналогія ткацтва і матэрыялы для вырабу слуцкіх паясоў. Класіфікацыя слуцкіх паясоў паводле тэхнічных прыёмаў стварэння малюнка: аднабаковыя аднавонкавыя, аднабаковыя двухвонкавыя, двухбаковыя двухвонкавыя, двухбаковыя трохвонкавыя, двухбаковыя чатырохвонкавыя. Роля ткацкіх перапляценняў у стварэнні колеравых эфектаў слуцкіх паясоў.

Тэма 3. Кунтушовы пояс у строі беларускай шляхты XVIII–XIX стст.

Гісторыя строю і яго кампанентаў як паказчык сацыяльна-палітычнага і мастацкага жыцця грамадства. Паняцці «шляхецкі», «нацыянальны», «народны», «гістарычны», «сцэнічны» касцюм. Месца і роля кунтушовага строю ў гісторыі беларускага касцюма.

Асноўныя кампаненты мужчынскага шляхецкага строю – жупан, жупанік, жупіца, дэлія, даламан, кунтуш, кабат, ферэзія, бекеша, капеняк, шаравары. Канструктыўныя асаблівасці мужчынскага шляхецкага строю XVIII–XIX стст. Тэкстыль, фактура, колеравая гама строю. Акцэнтаванне ўвагі на асобных кампанентах касцюма. Кунтушовы пояс – дыямент мужчынскага шляхецкага строю XVII–XIX стст. Кунтушовыя строі ваяводстваў, іх колеравае вырашэнне.

Варыянты апярэзвання кунтушовым поясам. Роля пояса (кунтушовы, мундуравы, паўпасак), дэкору адзення, галаўнога ўбору, фрызуры, зброі ў стварэнні завершанага вобраза, эстэтычнага ідэалу прыгажосці шляхціца.

Еўрапейская мода і кунтушовы строй. Уплыў французскай рэвалюцыі 1789 г., напалеонаўскіх войнаў, двух паўстанняў у Рэчы Паспалітай на шляхецкі строй. Забарона на нашэнне паясоў пасля падзелу Рэчы Паспалітай і далучэння тэрыторыі Беларусі да Расійскай імперыі.

Працяг жыцця слуцкіх паясоў. Існаванне да першай паловы XX ст. у Рэчы Паспалітай і на тэрыторыі Беларусі побач з модай на агульнаеўрапейскае свецкае адзенне рэпрэзентатыўнай традыцыі і моды на старашляхецкія кунтушовыя строі і зброю.

Раздзел II. Слуцкі пояс як беларускі нацыянальны сімвал у XX ст.

Тэма 4. Слуцкі пояс у нацыянальнай культуры Беларусі XX ст.

Паэтычны вобраз слуцкіх паясоў у вершы М. Багдановіча «Слуцкія ткачы» (1912). Слуцкі пояс як аснова распрацоўкі беларускага нацыянальнага стылю ў артыкулах В. Ластоўскага «Слуцкія паясы» ў «Кароткай энцыклапедыі старасветчыны» (1916) і артыкулах у часопісе «Маладая Беларусь» (1912–1916).

Вывучэнне слуцкіх паясоў В. Ластоўскім і М. Шчакаціхіным у Інстытуце беларускай культуры (1922–1929). Замалёўкі слуцкіх паясоў мастакамі В. Дваракоўскім, М. Лебедзевай, А. Тычынай, М. Філіповічам і вучнямі Віцебскага мастацкага тэхнікума (1925–1930). Выстаўка слуцкіх паясоў у Беларускаму дзяржаўным музеі (1927).

Выкарыстанне матываў слуцкага пояса ў кніжнай графіцы – выданні В. Іваноўскага зборнікаў «Маладая Беларусь» (Пецябург, 1912–1916), кнігі літаратурнай арганізацыі «Маладняк» (1920-я гг.), экслібрыс В. Ластоўскага. Кніга А. Астрэйкі «Слуцкі пояс» (1943).

Слуцкі пояс як беларускі нацыянальны сімвал. Задача стварэння савецкага народнага стылю на падставе выкарыстання ўзораў слуцкіх паясоў. Публікацыя ўзораў слуцкіх паясоў у альбоме «Беларускі народны арнамент» (1953).

Праблемы вывучэння слуцкіх паясоў і фарміраванне грамадскага стэрэатыпу іх успрымання ў 1950–1980-я гг. Першае мастацтвазнаўчае даследаванне слуцкіх паясоў у манаграфіі Л. Якунінай (1960). Новыя гістарычныя звесткі аб вытворчасці слуцкіх паясоў у Беларусі (А. Грыцкевіч, 1967; А. Карпачоў, 1978). Даследаванне мастацтва слуцкіх паясоў у Польшчы і Літве ў 1990–2000-я гг. Сучасныя даследаванні шаўкаткацкай вытворчасці паясоў у Беларусі ў працах беларускіх вучоных: Н. Высоцкая, М. Яніцкая, І. Скварцова, Б. Лазука.

Тэма 5. Гісторыя музефікацыі і калекцыяніравання слуцкіх паясоў

Слуцкія паясы як сямейныя рэліквіі. Выкарыстанне шаўкатканых кунтушовых паясоў у літургічных прадметах і адзенні святароў. Першыя выставачныя рэпрэзентацыі слуцкіх паясоў на Першай краёвай выстаўцы дробных промыслаў і народнага

мастацтва Беларусі і Літвы ў Вільні (1913), Рэтраспектыўнай выстаўцы мастацтва (1916) і Абласной выстаўцы старажытнасцей і прыгожых мастацтваў (1918) у Мінску.

Слуцкія паясы ў зборы Беларускага музея імя Івана Луцкевіча ў Вільні да 1945 г. Слуцкія паясы ў даваенных фондах Беларускага дзяржаўнага музея ў Мінску: набыццё і страта. Гісторыя знікнення ў 1941 г. са збору Беларускай дзяржаўнай карціннай галерэі ў Мінску калекцыі слуцкіх паясоў (32 пояса) і жывапісных партрэтаў Радзівілаў з Нясвіжскага замка.

Выстаўкі слуцкіх паясоў савецкага часу. Дэманстрацыя нясвіжскага збору слуцкіх паясоў на Дэкаднай мастацкай выстаўцы БССР у Маскве (1940). Выстаўка слуцкіх паясоў у Дзяржаўным гістарычным музеі ў Маскве (1955).

Слуцкія і кунтушовыя паясы ў сучасных беларускіх музейных зборах: Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь, Нацыянальны гістарычны музей Беларусі, Музей старажытнабеларускай культуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі.

Сучасныя выстаўкі слуцкіх паясоў у Беларусі. Выстаўка «Слуцкія паясы» ў Нацыянальным гістарычным музеі Беларусі (2005). Дэпазітныя выстаўкі слуцкіх паясоў у Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь. Музейныя і грамадскія ініцыятывы па набыцці ўзораў слуцкіх паясоў. Папаўненне калекцыі Слуцкага краязнаўчага музея і Мінскага абласнога краязнаўчага музея ў Маладзечне.

Замежныя калекцыі шаўкатканых паясоў кунтушовага тыпу і ўзораў слуцкіх паясоў. Калекцыя Нацыянальнага музея ў Варшаве (59 слуцкіх і 1 нясвіжскі пояс). Калекцыі слуцкіх і кунтушовых паясоў у Нацыянальным музеі і Мастацкім музеі Літвы, Дзяржаўным гістарычным музеі ў Маскве.

Раздзел III. Слуцкі пояс у сучаснай культуры беларускай нацыі

Тэма 6. Слуцкі пояс у беларускім выяўленчым, дэкаратыўна-прыкладным мастацтве і сцэнаграфіі

Выкарыстанне арнаментальных матываў слуцкага пояса ў афіцыйным народным дэкаратыўна-прыкладным мастацтве Беларусі ў 1950–1960-я гг.: інтарсія і разьба па дрэве, інкрустацыя саломкай, ткацтва, вышыўка.

Тэма слускага пояса ў афармленні Дэкаднай выстаўкі беларускага мастацтва і літаратуры ў Маскве (1955). Удзел прафесійных мастакоў у распрацоўцы матыву слускага пояса для твораў народнага мастацтва і мастацкай прамысловасці. Творчасць А. Марыкса (1890–1976). Слуцкія матывы ў творчасці М. Міхалапа (1886–1979): фарфор, кераміка, архітэктурны дэкор і малыя архітэктурныя формы.

Жывапісны твор М. Блішча (1917–1966) «Слуцкія ткачыкі» (1959) са збору Слуцкага краязнаўчага музея.

Творчасць мастакоў сцэнічнага касцюма Ю. Піскуна, В. Маркавец-Бартлавай, А. Гаявога. Касцюмы для ансамбляў «Песняры», «Харошкі», «Полацкі сшытак». Выкарыстанне матываў кунтушовых паясоў у сучаснай сцэнаграфіі (занавес, заднік сцэны, рэкламна-інфармацыйны матэрыял).

Тэма 7. Адраджэнне вытворчасці слускіх паясоў на сучасным этапе

Дзяржаўная праграма адраджэння тэхналогій і традыцый вырабу слускіх паясоў і развіцця вытворчасці нацыянальнай сувенірнай прадукцыі «Слуцкія паясы» на 2012–2015 гады (пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 22.11.2012 № 1069) як комплексная сістэма мер па рэалізацыі дзяржаўнай палітыкі Рэспублікі Беларусь у сферы захавання традыцый і развіцця нацыянальнага мастацтва, народных мастацкіх промыслаў (рамёстваў) у Рэспубліцы Беларусь.

Фабрыка мастацкіх вырабаў «Слуцкія паясы» ў Слуцку. Сучасная тэхналогія вырабу аналагаў слускіх паясоў. Стварэнне аналагаў і копій слускіх паясоў, сувенірных вырабаў на падставе выкарыстання іх кампазіцый і арнаментыкі. Праблема стылізацыі ўзораў слускіх паясоў у сучаснай творчай практыцы дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва і рэканструкцыях гістарычнага касцюма.

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Літаратура

Асноўная

1. *Белявіна, В. М.* Мужчынскі касцюм на Беларусі / В. М. Белявіна, Л. В. Ракава. – Мінск : Беларусь, 2007. – 303 с.
2. В граде Слуцке : фотаальбом / уклад. і аўт. прадм. М. М. Яніцкая. – Мінск : Асобны, 2006. – 136 с.
3. *Вайткевіч, В. С.* Адзенне / В. С. Вайткевіч, М. Ф. Рамянюк // Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі : у 5 т. – Мінск, 1984. – Т. 1 : Акапэла – Габелен. – С. 41–45.
4. Гісторыя беларускага мастацтва : у 6 т. / рэдкал. : С. В. Марцэлеў [і інш.], рэд. тома Я. М. Сахута. – Т. 2 : Другая палова XVI – канец XVIII ст. – Мінск : Навука і тэхніка, 1988. – 384 с.
5. Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва Беларусі XII–XVIII стст. : альбом / аўт. тэксту і склад. Н. Ф. Высоцкая. – Мінск : Беларусь, 1984. – 235 с.
6. *Кацер, М. С.* Народна-прыкладное искусство Белоруссии (от первобытного общества до 1917 г.) / М. С. Кацер. – Минск : Выш. шк., 1972. – 173 с.
7. *Лазука, Б. А.* Слуцкія паясы: адраджэнне традыцый / Б. А. Лазука. – Мінск : Беларусь, 2013. – 127 с.
8. *Молчанова, Л. А.* Очерки материальной культуры белорусов XVI–XVIII вв. / Л. А. Молчанова. – Минск : Беларусь, 1981. – 212 с.
9. Музей старажытнабеларускай культуры : альбом. – Мінск : Беларусь, 2004. – 283 с.
10. *Скварцова, І. М.* Тыпы дэкаратыўных кампазіцый канцоў слускага пояса / І. М. Скварцова // Слуцкія паясы : альбом-каталог выставы 29 верас. 2005 г. – 31 студз. 2006 г. – Мінск : Юніпак, 2008. – С. 10–11.
11. *Тананаева, Л. И.* Сарматский портрет / Л. И. Тананаева. – М. : Наука, 1979. – 303 с.
12. *Трызна, Д. С.* Слуцкія паясы / Д. С. Трызна // Этнаграфія Беларусі : энцыклапедыя. – Мінск : Беларус. сав. энцыкл., 1989. – С. 469.
13. *Якуніна, Л. І.* Слуцкія паясы / Л. І. Якуніна. – Мінск : Выд-ва Акадэміі навук Беларусі, 1960. – 240 с.
14. *Chruszczyńska, J.* Pasy kontuszowe z polskich manufaktur i

pracowni w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie / J. Chruszczyńska. – Warszawa : AVO, 1995. – 346 s.

15. *Kalamajska-Saeed, M.* Polskie pasy kontuszowe / M. Kalamajska-Saeed. – Warszawa : Krajowa agencja wydawnicza, 1987. – 47 s.

16. *Taszycka, M.* Pasy kontuszowe / M. Taszycka. – Kraków : Drukarnia Narodowa w Krakowie, 1990. – Czesc 1 : Pasy wschodnie. – 190 s.

Дадатковая

1. Белоруссия в эпоху феодализма : сб. док. и материалов : в 3 т. / Акад. наук БССР, Ин-т истории, Арх. упр. МВД БССР ; редкол. : А. И. Азаров [и др.]. – Минск : Изд-во АН БССР, 1959–1961. – Т. 2 : С середины XVII до XVIII в. до воссоединения с Россией. – Минск : Изд-во АН БССР, 1960. – 559 с.

2. Белоруссия в эпоху феодализма : сб. док. и материалов : в 3 т. / Акад. наук БССР, Ин-т истории, Арх. упр. МВД БССР ; редкол. : А. И. Азаров [и др.]. – Минск : Изд-во АН БССР, 1959–1961. – Т. 3 : Воссоединение Белоруссии с Россией и ее экономическое развитие в конце XVIII – первой половине XIX в. (1772–1860). – Минск : Изд-во АН БССР, 1961. – 516 с.

4. *Бохан, Ю. М.* Побыт феадалаў Вялікага Княства Літоўскага ў XV–сярэдыне XVIII ст. / Ю. М. Бохан, А. А. Скеп'ян. – Мінск : Беларусь, 2011. – С. 164–200.

5. *Грыцкевіч, А. П.* Мануфактура шаўковых паясоў у Слуцку / А. П. Грыцкевіч // Помнікі гісторыі і культуры. – 1970. – № 2. – С. 48–49.

6. *Грыгор'еў, М.* Войска ВКЛ ад Сасаў да Касцюшкі / М. Грыгор'еў. – Мінск : Выд. Зміцер Салашкін, 1994. – 168 с.

7. Древняя одежда народов Восточной Европы : материалы к ист.-этногр. атласу. – М. : Наука, 1986. – 272 с.

8. *Дробаў, Л. М.* Беларускія мастакі XIX стагоддзя / Л. М. Дробаў / літ. апр. У. Караткевіча. – Мінск : Беларусь, 1971. – 111 с.

8. *Ельскі, А.* Гістарычныя звесткі пра радзівілаўскую ткальню паясоў у Слуцку / А. Ельскі // Выбранае. – Мінск : Беларус. кнігазбор, 2004. – С. 65–86.

9. *Казарновская, Г. В.* Технология слуцких поясов на современном ткацком оборудовании / Г. В. Казарновская // Художественная культура армянских общин на землях Речи Поспо-

литой : материалы Междунар. науч. конф., Минск, 9–11 окт. 2012 г. – Минск : Арт Дизайн, 2013. – С. 217–222.

10. *Карпачоў, А. М.* Узнікненне і развіццё Слуцкай вотчынай мануфактуры шаўковых паясоў / А. М. Карпачоў // Вес. АН БССР. Сер. грамад. навук. – 1982. – № 3. – С. 86–93.

11. *Мальдзіс, А. В.* Беларусь у люстэрку мемуарнай літаратуры XVIII ст. : нарысы быту і звычаяў / А. В. Мальдзіс. – Мінск : Мастац. літ., 1982. – 256 с.

12. *Мерцалова, М. Н.* История костюма / М. Н. Мерцалова. – М. : Искусство, 1972. – 199 с.

13. *Мерцалова, М. Н.* Костюм разных времен и народов : в 4 т. / М. Н. Мерцалова. – М. : Акад. моды, 1993. – Т. 1. – 543 с.

14. *Ніколаэва, Т. О.* Історія українського костюма / Т. О. Ніколаэва ; іл. : З. Васіної, Л. Міненко, Т. Ніколаэвої, О. Слінчак, М. Старовойт. – Київ : Либідь, 1996. – 176 с.

15. *Скварцова, І. М.* Пасхаліс Якубовіч (Аруцюн Акапян) і яго роля ў вытворчасці ліонскіх кунтушовых паясоў / І. М. Скварцова // Матэрыялы Міжнор. наук.-практ. конф. «Культура і мистецтво вірменської діаспори в Україні». – Львів, 2012. – С. 43–52.

16. *Скварцова, І. М.* Да пытання аб несігнатурнай атрыбуцыі слуцкіх паясоў / І. М. Скварцова // Паведамленні Нац. мастац. музея Рэсп. Беларусь. – Вып. 3. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т культуры, 2001. – С. 24–35.

17. *Скворцова, І. Н.* К вопросу о датировке слуцких поясов / И. Н. Скворцова // Художественная культура армянских общин на землях Речи Посполитой : материалы Междунар. науч. конф., Минск, 9–11 окт. 2012 г. – Минск : Арт Дизайн, 2013. – С. 191–205.

18. *Скворцова, І. Н.* «Слуцкіе» пояса из Лиона в музейных собраниях и частных коллекциях Беларуси / И. Н. Скворцова // IV Няфёдаўскія чытанні «Беларускае мастацтва: гісторыя і сучаснасць» : матэрыялы Міжнар. навук.-практ. канф., Мінск, 24 сак. 2011 г. – Мінск : БДАМ, 2011. – С. 29–36.

19. *Хадыка, А. Ю.* Непаўторныя рысы : з гісторыі беларускага партрэта / А. Ю. Хадыка, Ю. В. Хадыка. – Мінск : Навука і тэхніка, 1992. – 144 с.

20. *Хадыка, А. Ю.* Старажытнабеларуская шляхетная мода / А. Ю. Хадыка // Спадчына. – 1992. – № 3. – С. 51–56.

21. *Gutkowska-Rychlewska, M.* Historia ubiorów / M. Gutkowska-Rychlewska. – Wrocław-Warszawa-Kraków : ZNIO, 1968. – 962 s.

Пэралік рэкамендаваных сродкаў дыягностыкі вучэбнай дзейнасці студэнтаў

Для ацэнкі і кантролю за засваеннем студэнтамі вучэбнага матэрыялу выкарыстоўваюцца наступныя сродкі дыягностыкі: метады вуснай дыягностыкі ведаў (рэфератыўнае паведамленне, мультымедычная прэзентацыя); апытанне.

Метадычныя ўказанні па арганізацыі і выкананні СРС

Самастойная работа прадугледжвае вывучэнне студэнтамі асобных пытанняў дысцыпліны і падрыхтоўку да семінарскіх заняткаў. Студэнты павінны засвоіць тэарэтычны матэрыял, які быў выкладзены на лекцыйных занятках, і прааналізаваць матэрыял, прапанаваны ў спісе літаратуры і ў інфармацыйным рэсурсе па вучэбнай дысцыпліне; прадставіць для справаздачы выкананае заданне (распрацоўка экскурсіі, прысвечанай случкаму поясу; экспертны аналіз узораў случкіх паясоў, рэканструкцый гістарычнага касцюма з ужываннем копій і стылізацый случкіх паясоў і інш.).

Вучэбнае выданне

**СЛУЦКІ ПОЯС:
ГІСТОРЫЯ І СУЧАСНАСЦЬ**

*Вучэбная праграма ўстанавы вышэйшай адукацыі
на вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасцей:*

1-15 02 01 Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва (на напрамках);

1-18 01 01-04 Народная творчасць (на напрамках);

1-21 04 02 Мастацтвазнаўства (на напрамках);

*1-23 01 12 Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай
спадчыны (на напрамках);*

1-21 04 01 Культуралогія (на напрамках)

Карэктар В. Б. Кудласевіч
Тэхнічны рэдактар А. Д. Захарэвіч

Падпісана ў друк 2014. Фармат 60x84¹/₁₆.

Папера пісчая № 2. Рызаграфія.

Ум. друк. арк. 1,04. Ул.-выд. арк. 0,73. Тыраж экз. Заказ .

Выдавец і паліграфічнае выкананне:

УА «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў».

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/177 ад 12.02.2014.

ЛП № 02330/456 ад 23.01.2014.

Вул. Рабкораўская, 17, 220007, г. Мінск.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ